

MINNESBILDER FRÅN MIN TID SOM VOLONTÄR PÅ F 10 1942-1943. NEDTECKNADE AV LT KJELL BRYMELL, VÄNDGATAN 4, ÄNGELHOLM.

- Året var 1942, jag var 18 år gammal. Kriget ute i Europa pågick för fullt. Sverige är isolerat. Jag hade ingen yrkesutbildning. Sådan fick man inte i skolan på den tiden. Vad skulle jag göra i framtiden. Frågorna och tankarna, som jagade runt i huvudet var många. Det såg egentligen ganska dystert ut. Det var ju inte bara krig. Det var ransonering på nästan alla varor. Inga bilar att åka med, dom som fanns kördes på gengas, sotigt och rökigt. Vintrarna var enormt kalla. Köldrekord från den tiden står sig antagligen ännu. För att göra det riktigt trist var det också mörkläggning.
- Någon dag på sommaren fick jag se en annons i dagstidningen att Tionde flygflottiljen i Malmö anställde volontärer under juli-augusti månader till yrkesgrenarna signal-, vapen- och flygmekanikertjänst. Egenhändigt skriven ansökan jämte övriga handlingar enligt fastställda formulär m m skall vara Chefen för Tionde flygflottiljen, Malmö 12, tillhanda före den 1/7 1942.
- Här var något som kanske skulle passa mig. Ett fast statligt jobb och dessutom en möjlighet att komma till staden dit de flesta av mina skolkamrater hade flyttat. Jag beslöt mig för att söka. En bidragande orsak till mitt beslut var också att jag om något år skulle mönstra och sedan göra min värnplikt, förmodligen hade jag hamnat vid infanteriet eftersom jag sedan 1940 var medlem i hemvärnet. Efter grundutbildningens slut hade jag antagligen fått förlängd tjänstgöring vid något beredskapsförband någonstans i Sverige, som det sjöngs om vid den tiden. Många av mina några år äldre bekanta och mina bröder var beredskapsinkallade sedan krigets början. Det medförde i regel ekonomiska förluster. Blev jag antagen som volontär hade jag fast lön och kanske andra förmåner. Gick det sedan bra var jag kanske furir efter tre år. Det tyckte jag verkade ganska bra.
- Jag skrev min ansökan. Skaffade alla de handlingar som behövdes. Det var ganska många jag kan nämna några. Vistelseintyg för omyndig, intyg angående uppförande, tillståndsbevis för omyndig, åldersbetyg, tjänst-duglighetsintyg, intyg från hemvärnet, intyg från arbetsgivare, avgångsbetyg från skolor, försäkran angående personliga förhållanden samt formulär för egna uppgifter.

- . Efter en tids väntan kom så äntligen svaret. Inställelse vid Tionde flygflottiljen för att genomgå test under en dag. Denna bestod dels av praktiska prov såsom idrott och gymnastik, materielkännedom m m, dels av skriftliga prov i bl a matematik.
- . Återigen en tid av väntan. Har jag manne klarat proven? Det hade jag, svaret kom. Ni är antagen för provtjänstgöring. Inställelse måndagen den 3 augusti 1942 vid Tionde flygflottiljen, Malmö 12. Kasernvakten Gamla Kirsebergsskolan.
- . Avresedagen var inne. Med toalettartiklar, hänglås, klädborste, nål, tråd samt fribiljett reste jag med ångtåg från Börringe station till Malmö Södervärn. Spårvagn med övergång till Lundavägen. Det kändes lite vemodigt de sista stegen fram till kaserngrinden. Först då förstod jag att detta var en stor vändpunkt i mitt liv.
- . En vaktpost kom emot mig. Han var mörk i blicken, hade kraftig hals. Uniformskragen stod vidöppen. - "Vad vill du"? frågade han. Med lite darr i knävecken visade jag honom inkallelsepapperet. - "Tänker du sno värning"? - på mitt jakande svar skakade han på huvudet och sa, - "skylldig själv"! Senare lärde jag känna denne värnpliktige vaktpost, som hette Freij och var en välkänd brottare på svensk elitnivå. Att han aldrig kunde knäppa uniformskragen var kanske inte så konstigt.
- . Efter diverse kontroller att jag var den person som angavs i handlingarna blev jag hänvisad till ett logement (f d skolsal) vid Kirsebergsskolans östra gavel. Yttervägg med fönster mot Lundavägen. Här inne fanns redan några av mina blivande kamrater. Jag blev anvisad ett klädskåp och den understa sängen (underslafen) i en våningssäng. Nu blev jag också numrerad för första gången i mitt liv, det blev nummer 18. Då någon av befälet ropade detta nummer åtföljt av mitt efternamn skulle jag svara med hög och tydlig röst.
- . I den obäddade sängen låg en madrass, en kudde. Båda fyllda med träull blandat med något mindre vedträ. Kanske inlagd av någon skämtsam värnpliktig. Där fanns också ett kuddvar, två lakan och en filt. Vi fick så småningom instruktion hur bäddningen skulle utföras. Inga flikar av lakan eller filt fick synas under sängen. I övrigt skulle den vara sträckt och slät. Hur skulle detta gå? Hemma hade ju mor alltid bäddat sängen och nu skulle jag själv göra det.

- . I det ganska stora skåpet fanns all den personliga utrustning som behövdes denna provmånad, såsom uniform, flygtjänstmössa, blåställ (overall), korta kalsonger, strumpor samt kängor.
- . Något som vi blev väldigt besvikna över var uniformen. Vi hade ju tidigare sett några enstaka "flygets käcka gossar", som det stod i reklambroschyren, i våra hemtrakter, prydliga och snygga.
Dessa uniformer var av helt annan kvalitet och snitt. Förmodligen var de tillverkade på tidigt 30-tal. Nu förstod jag hur uttrycket "att ligga i kommissen" uppstått. Tyget var av den grova sorten, liknade juteväv, färgen något urblekt blå. Vapenrockens passform kunde mycket väl påminna om en jutesäck. Ståndkragen, som knäpptes framtill med hyska och hake, var så hög att det uppstod skavsår på halsen. Och tänk! - det var sommar. Att gå uppknäppt i halsen var otänkbart, det var bara brottare med tjock hals som fick ha det. De värnpliktiga hade dessutom uniform av diagonaltyg. Kragen var inte så hög. Tyget var lättare att borsta.
Våra uniformsbyxor hade en stor säckig ända och ben som liknade stuprör. Efter någon dags användning hade de intagit en form som om man alltid satt på huk. Flygtjänstmössan var av högre modell än dagens. Placerad på huvudet såg den ut som ett tak med hög resning.
- . Lägerskor kallades den fotbeklädnad vilka jag skulle kalla kängor, de hade långa skaft och i övrigt ganska grova i konstruktionen. Väl omklädda i denna något ovana mundering brast vi ut i ett hjärtligt skratt då vi såg på varandra. Var det så här han skulle se ut, en kronans kavaljer. Nä, några kavaljerer var vi nog inte men väl volontäraspiranter.
- . Med denna klädsel fick vi inte gå ut på stan. På fritiden fick vi röra oss inom förlägningsområdet. Det blev i verkligheten till matsalen, som kallades Malvia därför att den var inhyst i fabriken med samma namn. Det blev till marketenteriet i Villa Höja vid Lundavägen samt Soldathemmet vid Nya Vattenverksvägen, där för oss äldre tanter ställde upp och bjöd på fika för ungefär samma priser som marketenteriet.
- . De första fjorton dagarna fick vi inte permission. Först måste vi lära oss att hälsa och att rent allmänt kunna uppträda i uniform.
De som hade hemmet nära Kirseberg (backarna) tyckte nog mer än vi andra att det kändes konstigt att inte få komma hem.

- . Redan inryckningsdagens fm hade alla volasp anlänt till resp logement. Jag låg i nr 1 tillsammans med 21 kamrater. Vårt grannlogement hade ordningsnr 2 med fönster mot skolgården. Även i detta bodde (låg) 22 man.
- . Detta år inställde sig alltså 44 ynglingar i åldrarna kring nitton år till provtjänstgöring för att kanske en månad senare taga fast anställning i flygvapnet.
- . Vi var förlagda och redovisade på fjärde divisionen (4.div) med kapten Krook som divisionschef och fanjukare Carl Svensson som stabsunderofficer. Divisionernas inbördes uppdelning av matsalens öppettider gjorde att vår division fick äta först. Nu var det lunch. Detta var förresten också något nytt. För många hade det hetat middag. Nu stod jag i matkö i matsalens utvändiga trätrappa för första gången. Matkön sträckte sig från matsalen på tredje våningen ner till markplanet. Matkön bestod endast av volontärer, värnpliktiga och vi volontäraspiranter.
- . Alla med någon form av gradbeteckning gick förbi kön. Detta var av förståeliga skäl inte populärt. De värnpliktiga protesterade högljutt ibland medan vi mest tänkte att i framtiden skulle samma förmåner komma oss till del. Protesterna var högst då det passerade vicekorpraler, lite lägre då det kom korpraler, kom det en furir hördes ingenting alls. På hösten och vintern frös vi mycket i denna trappa. Vid regn var det ett ständigt dropp av smutsigt vatten från de övre trappstegen. Trappan nådde ju upp till fjärde våningen där vapenverkstaden fanns. Dit gick vi senare för att utkvittera vapen.
- . Den första tiden då vi på olika ställen kom i kontakt med de värnpliktiga, eller beväringen som vi ofta sa, ställde de ofta direkta frågor hur man kunde komma på idén att "sno värvning". Det fanns också de som direkt uppmanade oss att hoppa av. Ibland då jag passerade kaserngrinden kunde jag höra röster som sa: - "I som här inträden låten hoppet fara". Jag tror emellertid att ingen av oss tog intryck av detta. Vi såg inte på det militära med samma ögon som värnpliktiga. För oss var det ett fast tekniskt jobb och ett liv bland flygplan som hägrade.

- . Efter lunchuppehållet hade vi genomgång av ordningsföreskrifter. Det handlade om ordning och snygghet i förläggningen, daglig städning, rengöring av persedlar, personlig renlighet, skåpordning, sjukanmälan, förbjudet att röka på logementet samt att läsa skriftliga order på anslagstavlan.
- . Eftermiddagspasset är slut. Efter maten sitter vi på logementet och samtalar om vår första dag i det militära. Vårt ursprung var från olika delar av södra Sverige. Den skånska dialekten var övervägande med inslag av Blekinge, Smålands- och Hallandsdialekter. Det gick fort att bli bekant med varandra. Mycket berodde antagligen på att vi levde med samma osäkerhet om vad framtiden kunde ha i beredskap.
- . Det fanns inte några möbler av det vilsamma slaget på logementet. Förutom 22 sängar bara ett bord och ett fåtal stolar av trä. De flesta av oss fick antingen sitta eller ligga på våra sängar. Vid vila på sängen fick vi under inga förhållanden ha skor på fötterna. Vapenrocken tog vi av för att slippa borsta flock som kom från filten. Efteråt skulle sängen sträckas som om den vore nybäddad.
- . Vid 19-tiden gick vi till marketenteriet och köpte fika. En mazarin kostade tjugofem- och en liten flaska mjölk 20 öre. I Villa Höja hade korpraler och furirer egna lokaler. Dit fick inte volontärer och vicekorpraler gå, än mindre volontäraspiranter.
- . Klockan 2130 måste vi vara tillbaka i logementet. En cykelburen värnpliktig blåsare åkte då runt till alla förläggningarna och blåste tapto. Han blåste dessutom flaggsignalen vid flaggans hissande varje dag på flygstationen.
- . Vilka musikaliska kvalifikationer som erfordrades för att bli uttagen till blåsare vet jag ej. Kronan tillhandahöll en väl tillbucklad trumpet utan ventiler. Några blåsare klarade detta instrument mycket bra. Andra hade egen trumpet och detta var givetvis en stor fördel. Sedan fanns det blåsare där vi ibland ifrågasatte om de överhuvudtaget hade blåst i en trumpet tidigare. Vid dessa tillfällen var flaggsignalen en pinsam historia. Att stå i givakt och höra detta "katzenjammer" var en verklig plåga. På mitt logement fanns en smålänning, som tidigt blev uttagen till

blåsare. Han hade egen trumpet. I övrigt var han en god musiker men spelade inte gärna. Kommenderingstiden varade en vecka. Han fick direktiv av oss andra att blåsa på vårt logement sist. Det betydde en fördröjning på ungefär femton minuter. Det var ju skönt att få extra tid i sängen. Efter en tid då vi blivit lite "varmare i kläderna" övertalade vi honom att spela "Godnattvalsens", känd från filmen "Dimmornas bro", istället för tystnadssignalen. Det blev en mycket uppskattad upplevelse, alla tyckte det var bra, utom möjligtvis befälet men vi hörde aldrig något klagomål. Jag tror att även den civila befolkningen gillade lite omväxling i det musikaliska utbudet. Varje spelning hördes över hela Kirseberg och vid lugnt väder långt ner i stan.

- . Jag läste någon gång att vid I 7, som i gamla tider hade blåsare i fält vid ett tillfälle då han blåstes hördes det endast ett hest och gurglande läte ur trumpeterna. Det närmast stående befälet sa: - "Vad innerst in i he---e e där i trumpeterna". Då svarade en lugn skånsk blåsare: - "Darr har kommed en bid spegesill i tuden".
- . Åter till logementet. Efter taptot, klockan 2145, skall alla stå uppställda i uniform vid sängarnas fotända. Dagbefälet skall visitera. Dageleven kommenderar givakt och lämnar av de närvarande. Efter detta kontroll av den personliga putsen samt ordningen på logementet. Klockan 2200 skall alla ligga, då blåstes "tystnaden". Efter denna signal fick inget samtal förekomma på logementet.
- . Men hur skulle jag kunna sova? Jag som tidigare hade haft eget rum. Bland så många andra, och inte ens en enskild säng. När kamraten i ovalsängen vände på sig skakade min säng också. Madrassen var dessutom så hårt stoppad att jag måste ligga på rygg för att inte trilla av. Utanför körde spårvagnarna. De hade dubbla spår från Värnhem till vår förläggning, där efter enkelt spår till viadukten över västkustbanan. Övergången från fler - till enspårigt eller omvänt fordrade omläggning av en växel. Denna spårväxel råkade naturligtvis vara placerad utanför vårt logement. Det betydde att här drog föraren till bromsarna med allt det oljud detta åstadkom. Sedan öppnade han frontrutan och genom denna stack han sedan ut ett järnspett ner i växeln och lade om denna. Sedan pådrag för vidare färd. Efter en kort stund kom han i retur och då var det tid med samma "visa" igen. De slutade visserligen att köra klockan 2400 men sedan började de igen klockan 0500.

- . Nä, mycket sömn blev det inte de första nätterna. Efter en tid då vi blivit drillade i exercis, terränglöpning m fl andra övningar var det inte några spårvagnar som kunde hålla mig vaken. Det blev en god sömn utan störningar. Nästa morgon klockan 0600 blåstes det "revelj". Innan sista tonen klingat ut, ryckte dagbefälet upp dörren. Då gällde det att kvickt komma ur sängen. Att ligga och dra sig var otänkbart. Den låga status man hade i det militära tillät inte detta.
- . Nu skall vi snabbt ordna sängen för luftning. Underlakanet skall bäddas på vanligt sätt medan överlakan och filt skall läggas snyggt över sängen. Långsidorna vikas åt mitten. Därefter rullas filt och överlakan från huvud- till fotändan till en slät fin rulle. Där skall den ligga till efter frukosten.
- . På morgongen är det bråttom eftersom mycket skall hinnas med. Det gäller bl a att vara bland de första i tvättrummet, som tillika är genomgång till logementet och göra morgontoalett. I tvättrummet finns ett tiotal vattenkranar med sil. Ur dessa fick vi endast kallvatten. Under kranarna en ganska stor tvätthö i rostfritt av gängse typ. Att det stundtals kunde bli trångt löstes med lite hänsyn och ett gott humör.
- . Efter toalettbestyren, en snabb marsch till matsalen för frukost. Även här gällde det att vara bland de första så att vistelsen i trätrappan ej blev lång. Överhuvudtaget måste man alltid planera med att vara bland de första när det gällde den personliga välfärden, köerna brukade alltid bli långa.
- . Under tiden vi är på frukost inspekterar vårt befäl logementet. De kontrollerar våra rullade sängkläder. Att skåpet är låst och att ingenting är glömt utanför. Skulle så vara fallet får vederbörande anhålla att få det tillbaka samt få skäll för dålig ordning. Minsta anmärkning mot puts och ordning ledde alltid till en muntlig tillrättavisning. Efter det vi skrivit på kontraktet blev diciplinen mycket hårdare. Andra tider skall komma.
- . Efter frukosten var det tid för bäddning. Under hela denna invecklade procedur med rullning av sängkläder och bäddning var det ständiga kollisioner med kollegan i överslafen och grannarna bredvid. Sängarna stod ganska nära varandra. Efter några dagar hade vi lärt oss hur det skulle gå till, sedan var det aldrig några problem.

- . Klockan 0700 var det uppställning i uniform vid sängarna för visitation. Nu gällde det att ha finputsade skor, nyborstad uniform och en slät och fin säng, stolar i ordning och skåpet låst. Var någon sjuk och behövde gå till doktorn skulle detta anmälas nu.
- . Den sjuke skall då marschera antingen enskilt eller i trupp, till F 10 sjukavdelning vid Fredsgatan. Sjukavdelningen var inredd i en lägenhet på andra våningen. Från trappan kom man in i en hall endast några kvadratmeter stor. Denna hall var avdelningens väntrum. Vid ett femtontal sjukbesökare blev trängseln mycket stor. Det fanns ett par stolar, resten fick stå eller sitta på golvet. I förkylningstider fick trappan tagas till hjälp som väntrum. Att passera hallen till ytterdörren var en balansgång mellan alla de sittandes ben, som möttes mitt på golvet. Ett par förkylningar i den församlingen och man kan förstå att andningsluften inte blev den bästa. Övrigt utrymme var doktor Ahlqvist mottagningsrum, ett behandlingsrum samt en mindre sjuksal för ett fåtal sängar. Vid överbeläggning kunde Garnisonssjukhuset i Malmö anlitas.
- . Vi fick tidigt lära oss att varhelst vi mötte flottiljcheften, överste Zackrisson, måste vi avlämna till honom. Detta skall ske medelst huvudvridning, honnör och med mycket hög och tydlig röst ange vem man var, med grad, nummer och namn samt var man är på väg.
- . Under en sådan enskild förflyttning till "sjukan" upptäckte jag "Zacke" på andra sidan Lundavägen, cyklande mot Kirseberg och F 10. Lundavägen är ganska bred. Den består av två körbanor delade av en gräsremsa med två spårvägsspår.

Jag avlämnade enligt instruktionen. Till råga på allt elände kom naturligtvis en skramlande spårvagn farande. Dessutom försvann ju "Zacke" temporärt. Jag skymtade honom visserligen i delningen mellan de båda vagnarna, men att i detta oväsen av bilar och spårvagnar göra mig hörd var en omöjlighet. Att han såg mig visste jag, han hade gjort honnör innan spårvagnen bröt vår ögonkontakt. Det pinsamma i situationen var alla morgontidiga civila personer, antagligen på väg till sina arbeten, som gick eller cyklade på min sida. Dom stirrade naturligtvis och såg på mig med undran i blicken. Vad kunde jag vara för en person som gick och skrek på Lundavägen i detta oväsen och utan för dom synbarlig orsak. Att inte avlämna hade sannolikt resulterat i att "Zacke" hade kommit efter mig, det hade varit värre.

- . Efter morgonvisitationen uppställning klockan 0730 framför vår åtta trappsteg höga trappa. Dageleverna för de båda logementen lämnar av sina volontäraspiranter till någon av våra instruktörer. Standardklädseln är alltid uniform, riktigt varma dagar kan det ges order om blåställ (overall). Efter avlämningen alltid kontroll av klädseln. Vi uppdelas i grupper för intensiv träning i exercis och hälsnings utförande. Detta måste vi kunna annars blir det ingen permission efter våra första fjorton dagar i militär tjänst.
- . Våra instruktörer var "importerade" från armén och anställda av flottiljchefen. Att de kunde det där med trupputbildning var det ingen tvekan om. Tre av dem var furirerna Fredriksson, Berg och Nilsson även kallad "Kass". Som skolchef hade vi fänriken Oterdahl, som skolchef ställföreträdare sergeanten Ove Svensson, sedermera Bjärnteg. Några leende på läpparna sågs aldrig på dessa herrar. En bidragande orsak kunde vara vår oförmåga att tillgodogöra oss utbildningen.
- . Vår arbetsdag bestod inte bara av "harvning". Ofta marscherade vi till flygstationen för att bekanta oss med tjänsten där. Att få se på flygplanen J8 och J20 och att få sitta i förarrummet var en ganska stor upplevelse. Ibland fick vi också hjälpa till med klargöringen. Av naturliga skäl blev det mest handräckningstjänst, vi hade ju ännu ingen utbildning.
- . I ordersalen i den s k signalbaracken fanns morseapparater för träning i telegrafi. Det var förresten den enda signalförbindelsen som fanns med flygplanen under flygning. Där fick vi alla pröva vår förmåga att taga emot och skriva ner i klarskrift de morsetecken, som en signalist sände med sin sändarnyckel. Detta prov var ett försök, att till signalister taga ut de mest lämpliga. De flesta av oss hade redan i ansökan angivit önskad yrkesgren och blev nog kvar vid detta oavsett det utslag provet gav.
- . Ganska mycket terränglöpning hade vi också. Många av oss behövde säkert öka på konditionen. Den mest vanliga rundan blev Norra Bulltoftavägen till Beijers park, in genom norra hörnet av parken, en eller ibland flera rundor på den yttre gången sedan åter till Kirsebergsskolan. Tog rundan för lång tid blev det till att göra om löpningen tills instruktören var nöjd och även om halva lunchrasten ibland kunde gå åt.

- . Exercisen utfördes också i huvudsak på Norra Bulltoftvägen, i Beijers park, gatorna runt parken, på Nya Kirsebergsskolans skolgård samt på grusidrottsplatsen framför fängelset.
Under ett exercispass på Östra Fäladsgatan framför stora ingången till Östra sjukhuset var vi beskådade av några mentalsjuka, som idkade trädgårdsskötsel. Vår instruktör var klädd i blå spetsbyxor och svarta stövlar. Det var tillåtet även för markpersonal med chefs- eller mekanikertillägg. En av patienterna var särskilt intresserad. För att kunna se riktigt hade han gått utanför grinden, vilket naturligtvis inte var tillåtet för dessa. Då vi gjorde halt med front mot grinden och patienten, sade denne. "Du ska inte gå omkring å va malli för sånna stövlar har ja åsse". Kommentaren föranledde en något dämpad munterhet i ledet.
- . Tiden gick. Jag orienterade mig allt mer om vad som fanns i min omgivning. Förutom våra två logement vid östra gaveln fanns det två vid västra gaveln av Kirsebergsskolan. Dessa var avsedda för värnpliktiga, men blev sedan lektionssalar för stamskolorna. Här fanns också ett litet utrymme till dagkorpralen. Det fanns i regel en sådan på varje division. Befattningen innehades av en korpral med ett sex skolfritt år. Han hade blå hand om tvättbytet för den markpersonal som var förlagda i divisionernas förläggningar. Då stamskolorna pågick skötte respektive dagelev om elevernas tvättbyte.
- . Innanför mittersta trappan fanns anslagstavlan och vaktlokalen. Vid varje sida om denna samt på andra våningen logement för värnpliktiga. På tredje våningen hade chefen för specialdivisionen och stabsunderofficeren sina expeditioner.
- . I källaren var specialdivisionens toaletter placerade i en rad. Här var också intendenturförrådet med personal, som av äldre volontärer och värnpliktiga, utmålades som veritabla skräckexemplar. Det var förmodligen upplevelser vid persedelbyte som låg till grund för detta påstående. Att omdömet inte var helt obefogat tror jag många skulle instämma i. Antagligen var det den gamla tidens inställning som levde kvar, där förrådspersonalen skulle vara väldigt kritiska mot den som ville byta persedlar. För att byta uniform och liknande måste vi ha skolchefens tillstånd.